

تاریخ دریافت: ۹۲/۶/۱۲

تاریخ پذیرش: ۹۳/۶/۳

بررسی همگرایی دانشگاه‌های ایرانی با مولفه‌های دانشگاه در کلاس جهانی

دکتر سعید غیائی ندوشن *

ندا نصیری **

چکیده

هدف این مقاله بررسی همگرایی دانشگاه‌های ایرانی با مولفه‌های دانشگاه در کلاس جهانی می‌باشد که دانشگاه علامه طباطبائی به عنوان نمونه مورد مطالعه قرار گرفت. طرح این پژوهش کمی و روش آن توصیفی از نوع پیمایشی است. ابزار پژوهش پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته بر اساس مولفه‌های مطرح شده توسط فیلیپ آلتباخ (۲۰۰۷، ۲۰۰۹) که شامل مدیریت انعطاف‌پذیر، پژوهش متعادل، آزادی آکادمیک، امکانات کافی و منابع مالی می‌باشند تنظیم شده است می‌باشد. جامعه آماری پژوهش اساتید دانشگاه علامه طباطبائی می‌باشند و حجم نمونه طبق جدول مورگان ۱۲۷ نفر بوده که با توجه به تنوع دانشکده‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با تخصیص مناسب بهره برده شده است.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تفاوت میانگین برای مولفه‌های مدیریت انعطاف‌پذیر و پژوهش متعادل، آزادی آکادمیک و امکانات مادی معنادار است و می‌توان بیان نمود که دانشگاه علامه طباطبائی دارای مدیریت انعطاف‌پذیر، پژوهش متعادل، آزادی آکادمیک و امکانات مادی متوسط می‌باشد و تا رسیدن به دانشگاه در کلاس جهانی فاصله دارد.

واژگان کلیدی: دانشگاه، دانشگاه در کلاس جهانی، کلاس جهانی، کیفیت دانشگاه، آزادی آکادمیک.

مقدمه

آموزش عالی، به عنوان نیروی محرکه توسعه پایدار و حرکت به سوی جامعه معرفتی، دارای نقشی راهبردی است. به دلیل رقابتی شدن کشورها در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی، دانشگاه‌ها نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا میکنند. برای این منظور دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی باید در تحلیل واقعیت‌های جامعه و عرضه راه‌حل‌های فراکنشی پیش‌قراول باشند (فراستخواه، ۱۳۸۶). از این رو، دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی باید ماموریت خود را از طریق تدوین هدفها و برنامه‌ها و فعالیت‌ها چنان بازنگری کنند که قادر باشند به تولید دانش علمی بپردازند و به عنوان یکی از ارزشزترین نهادهایی که جامعه برای پیشرفت و توسعه در اختیار دارد ایفای نقش نمایند.

بی‌تردید دانشگاه‌ها در ایفای نقش هر چه بهتر خود در سطوح مختلف داخلی و بین‌المللی نیازمند کیفیت‌هایی هستند که در قالب مفاهیم و عناوین مختلفی مانند دانشگاه در کلاس جهانی مطرح شده‌اند. با طرح مفهوم دانشگاه در کلاس جهانی، نهاد آموزش عالی نیاز به تحول و همچنین تاکید بیشتر بر همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی دارد. از آنجایی که کیفیت دانشگاه با ارزشیابی عملکرد و نظام آموزشی همراه است، معیارها استانداردها و شاخص‌های عملکردی مورد نیاز می‌باشد بر این اساس تأثیرات دانشگاه در کلاس جهانی در آموزش عالی شاخصه‌هایی را شامل می‌شود که شایسته است که با نگاهی بین‌المللی مورد ارزیابی قرار گیرند تا به مرور بتوانند به حد استانداردهای جهانی برسند و متناسب با آنها ایفای نقش کنند. در این زمینه تلاش‌های پیشگامانه‌ای برای تعریف دانشگاه در سطح جهانی صورت گرفته است. آلتباخ^۱ (۲۰۰۹) مفاهیم پژوهش متعادل^۲، آزادی آکادمیک^۳، مدیریت انعطاف‌پذیر^۴، امکانات کافی^۵ و منابع مالی کافی^۶ را به عنوان مشخصه‌ی

1. Philip G. Atbach
2. balance research
3. academic freedom
4. flexible management
5. facilities
6. funding

دانشگاه در کلاس جهانی مطرح کرده است.

هر چند در خصوص مفهوم نوین دانشگاه در کلاس جهانی مطالعات و تحقیقات اندکی صورت گرفته است اما تلاشهایی که در راستای توسعه کیفیت دانشگاهی در سطح جهانی صورت گرفته است تنها در کشورهای توسعه یافته (شامل آمریکا، انگلیس، روسیه، فرانسه، آلمان، چین، ژاپن، کره جنوبی) نبوده بلکه در کشورهای در حال توسعه نیز دیده می‌شود و مطالعاتی که برای تبیین مفهوم دانشگاه در کلاس جهانی صورت گرفته است عمدتاً توسط آلتباخ (۲۰۰۴، ۲۰۰۹، ۲۰۱۱) و سالمی^۱ (۲۰۰۹، ۲۰۱۱) انجام شده است. همچنین کنفرانس‌ها بی‌در دانشگاه تانگ به منظور تقویت و تبیین هرچه بیشتر مفهوم دانشگاه در کلاس جهانی برگزار شده است (کی وانگ، بینگ چنگ، نیان کای لیو، ۲۰۱۲).

مفهوم دانشگاه در کلاس جهانی اصطلاح گسترده‌ای است که به جای دانشگاه‌های تحقیقاتی جهانی یا دانشگاه‌های پرچم دار پذیرفته شده است، تناقض اینجاست که این مفهوم به شکل گسترده‌ای بدون تعریف واضح و روشن به کار گرفته می‌شود (همان منبع). آلتباخ (۲۰۰۴) استدلال کرد که "هر کسی یک چیز را می‌خواهد هیچ کس نمی‌داند آن چیز چیست و هیچ کس نمی‌داند چگونه می‌توان به آن دست یافت" در مورد این که دانشگاه‌های کلاس جهانی، نهادهای آکادمیکی هستند که اقدام به ایجاد و نشر دانش در دامنه‌ای از رشته‌ها و حوزه‌ها، جابه‌جایی نخبه‌های آموزشی در تمامی سطوح تامین نیازهای ملی و خیر عمومی بین‌المللی اقدام می‌کنند، توافق کلی وجود دارد.

تلاش‌های پیشگامانه‌ای برای تعریف اصطلاح دانشگاه در کلاس جهانی مطرح شده است. سالمی (۲۰۰۹) سه عنصر اصلی دانشگاه در کلاس جهانی را که شامل تمرکز بالا در استعداد^۲، منابع فراوان^۳ و مدیریت مستقل و مطلوب^۴. سالمی بر این باور است که یک دانشگاه کلاس جهانی قادر خواهد بود بهترین دانشجویان و با کیفیت‌ترین اساتید و محققان را انتخاب و

1. Jamil Salmi
2. a high concentration of talent
3. abundant resources
4. favorable and autonomous governance

جذب کند، صاحب منابع مالی فراوان و متعدد شود و محیط یادگیری و تحقیقاتی غنی‌ای را ارائه دهد و مدیریت مطلوب و مستقلى را فراهم کند و دیدگاه استراتژیک و مبتکرانه را ترغیب کند که می‌تواند به شکل موثری به نیازهای بازار جهانی یا سرعت بالای تغییر پاسخگو باشد. تعریف دیگری که جانگ چئول شین^۱ و باربرا ام. کم^۲ (۲۰۱۳) از دانشگاه در کلاس جهانی ارائه داده اند براساس ۳ جزء اصلی برای رقابت جهانی دانشگاه که شامل جذب استعداد منابع انسانی، حمایت مالی و تعالی در کیفیت تدریس و پژوهش می‌باشد.

موهرمن و همکاران^۳ (۲۰۰۸) نیز ۸ عنصر برای تعریف دانشگاه در سطح جهانی ارائه داده اند. شامل ماموریت جهانی، کثرت پژوهش، وظایف جدید برای اساتید، سرمایه‌گذاری‌های متنوع، استخدام جهانی، افزایش پیچیدگی، روابط جدید با مدیریت و صنعت، و همکاری جهانی می‌باشد.

بر اساس دیدگاه موان که یکی از متخصصین حوزه آموزش عالی می‌باشد دانشگاه در کلاس جهانی دارای ویژگی‌هایی است که دانشگاه‌های معمولی فاقد آن می‌باشند و آن ویژگی‌ها شامل: هیئت علمی برجسته، دانشجویان مستعد، تحقیق در سطح عالی، کیفیت آموزش در حد استانداردهای بین المللی، سطح بالای بودجه دولتی و غیردولتی، آزادی‌های آکادمیک، ساختار مدیریتی مستقل و امکانات خود برای آموزش، تحقیق، اداره و زندگی دانشجو می‌باشد (آلتباخ، ۲۰۱۴، ۲۰۱۱، ۲۰۰۴).

همه کشورها در حال حاضر نیاز به توسعه سیستم آموزش عالی به همراه ظرفیت پژوهشی دارند که در دانشگاه‌های ایرانی به رغم برخی تلاش‌ها و اقدامات صورت گرفته در زمینه دانشگاه در کلاس جهانی هنوز سازو کارهای نهادینه شدن مولفه‌های دانشگاه در کلاس جهانی (پژوهش متعادل، آزادی آکادمیک، مدیریت انعطاف‌پذیر، امکانات کافی و منابع مالی کافی) در این دانشگاه‌ها انجام نشده است. بنابراین هدف این مطالعه آن است که با توجه به این مولفه‌ها و در مطالعه‌ای موردی بر اساس دیدگاه اعضای هیات علمی به بررسی دانشگاه

1. Jung Cheol Shin
2. Barbara M. Kam
3. Moherman & et al

علامه طباطبائی که با دارا بودن بیش از ۱۷ هزار دانشجو و قریب به ۵۰۰ عضو هیات علمی یکی از دانشگاه‌های بزرگ و ممتاز کشور است و در رتبه بندی‌های اخیر جزء ۱۰ دانشگاه برتر کشور قرار گرفته است پردازیم که تا چه میزان در کلاس جهانی است.

اهداف پژوهش

الف- هدف اصلی:

بررسی همگرایی دانشگاه علامه طباطبائی با مولفه‌های دانشگاه در کلاس جهانی

ب- اهداف فرعی:

- بررسی همگرایی دانشگاه علامه طباطبائی با مدیریت انعطاف‌پذیر در دانشگاه .
- بررسی همگرایی دانشگاه علامه طباطبائی با پژوهش متعادل در دانشگاه.
- بررسی همگرایی دانشگاه علامه طباطبائی با آزادی آکادمیک در دانشگاه.
- بررسی همگرایی دانشگاه علامه طباطبائی با امکانات مادی در دانشگاه.
- بررسی همگرایی دانشگاه علامه طباطبائی با امکانات مالی در دانشگاه.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

همانطور که مطرح شد مفهوم دانشگاه در کلاس جهانی توسط محققین مختلفی با ارائه مولفه‌های آن تعریف شده است. اکثر مفاهیم ارائه شده توسط هر یک از محققین با سایرین وجوه شباهت‌های بسیاری دارد. هر چند برخی با ادغام چند مؤلفه اقدام به خلق مقوله جدیدی نموده اند اما محتوای همه آنها را می‌توان در یک قالب تعریف نمود. همانطور که پیش از این اشاره شد محققینی مانند آلتباخ (۲۰۰۹)، سالمی (۲۰۰۹)، چئول شین و ام کم (۲۰۱۳) و موهرمین (۲۰۰۸) به بیان ابعاد این مفهوم پرداخته اند. آلتباخ (۲۰۰۹) پژوهش متعادل، آزادی آکادمیک، مدیریت انعطاف‌پذیر، امکانات کافی و منابع مالی کافی را به عنوان مشخصه‌ی دانشگاه در کلاس جهانی مطرح کرده است و سالمی (۲۰۰۹) ۳ عنصر اصلی دانشگاه در کلاس جهانی را تمرکز بالا در استدلال، منابع فراوان و مدیریت مستقل و مطلوب می‌داند. موهرمین و همکاران (۲۰۰۸) نیز ۸ عنصر برای تعریف دانشگاه در سطح جهانی ارائه داده اند که شامل ماموریت جهانی، کثرت پژوهش، وظایف جدید برای اساتید،

سرمایه‌گذاری‌های متنوع، استخدام جهانی، افزایش پیچیدگی، روابط جدید با مدیریت و صنعت، و همکاری جهانی می‌باشد.

دانشگاه در کلاس جهانی به عنوان دانشگاه‌های معتبر در جهان در پیشرفت رقابت ملت‌ها نقش کلیدی را در ایجاد و انتشار دانش، پرورش نیروی کار با مهارت بالا و تامین نیازهای جامعه ایفا می‌کند. با این حال جز مباحث نوبی است که در ایران کمتر به آن توجه شده است و تحقیق‌های چندانی در این زمینه وجود ندارد. بنابراین در اینجا به پژوهش‌های خارجی اکتفا می‌کنیم.

در پژوهشی با عنوان استراتژی توسعه دانشگاه در کلاس جهانی در شیلی که توسط سالمی (۲۰۱۳) انجام شد، نظام دانشگاهی شیلی در صحنه بین‌المللی را به منظور شناسایی نقاط قوت و چالش‌هایی که دانشگاه شیلی برای رقابت موفقیت آمیز و عملکرد بهتر با آن مواجه است را مورد بررسی قرار داد. همچنین سالمی (۲۰۱۳) در این تحقیق به دنبال فاکتورهای کلیدی است که عملکرد بهتر دانشگاه را محدود می‌کند. وی در یافته خود فقدان برنامه ملی برای توسعه مؤسسات برتر، فقدان وجود تعداد کافی دانشمندان بین‌المللی، سرعت پایین بین‌المللی سازی دانشگاه، مدل مدیریت در دانشگاه‌های دولتی و عدم پاسخگویی، فقدان سرمایه‌گذاری‌های دولتی در ظرفیت‌های علمی - پژوهشی ملی را از جمله این فاکتورها می‌داند.

کینگ لان نگوک و وینگ گئو^۱ (۲۰۰۸) در پژوهش خود با عنوان تلاش چین برای دانشگاه در کلاس جهانی؛ بازتاب‌های انتقادی، به توصیف بافت سیاسی دانشگاه‌های کلاس جهانی در چین می‌پردازند سپس برداشت‌های چینی‌ها از دانشگاه‌های کلاس جهانی و گزینه‌های سیاستی اتخاذ شده توسط دولت و دانشگاه‌ها را ارزیابی می‌کنند و با تاکید بر این استدلال که پول به تنهایی نمی‌تواند دانشگاه در کلاس جهانی برای چین را به ارمغان آورد، اینطور نتیجه می‌گیرند که ساخت دانشگاه در کلاس جهانی شکل دهی مجدد به روابط دولت و دانشگاه و بازسازی ساختار مدیریتی دانشگاه در چین را به دنبال دارد و بدون آزادی آکادمیک و

1. Kinglun Ngok & Weiqing Guo

استقلال دانشگاهی، تبدیل شدن دانشگاه‌های چین به مؤسسات کلاس جهانی دشوار است. لئون کرمونینی و همکاران^۱ (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان در سایه مراسم؟ خط مشی‌های دانشگاه در کلاس جهانی و ارزش دولتی آموزش عالی، این سؤالات را مطرح کرده اند که آیا سرمایه‌گذاری در دانشگاه کلاس جهانی به منزله استفاده درست از منابع عمومی می‌باشد؟ آیا متمرکز کردن منابع عمومی روی دانشگاه‌هایی با کیفیت عالی، کیفیت کلی نظام آموزش عالی را بهبود می‌بخشد؟ در این پژوهش به گسترش چارچوب برای وزن بخشیدن به عملکرد سازمانی با تمرکز بر پتانسیل بهبود سیستم کلی، که برنامه‌های دانشگاه در کلاس جهانی ممکن است به ارمغان بیاورد توجه شده است. اما چون دانشگاه‌های کلاس جهانی نسبتاً در مراحل اولیه توسعه خود به سر می‌برند، هنوز تأثیرات سیستمی شفاف نیستند.

در پژوهش دیگری لزی دی. گونزالز، آنه _ ماری نونز^۲ (۲۰۱۴) با عنوان رژیم رتبه بندی و تولید دانش: مفاهیم آکادمیکی، به بررسی تأثیر رتبه بندی بر تحول دانشگاه‌ها و تولیدات علمی پرداخته اند و اینگونه استدلال کرده اند که رژیم رتبه بندی تولیدات علمی و تحول آن را به وسیله ارتقا فردگرایی، استانداردسازی، تجاری سازی و همگن سازی تحت تأثیر قرار می‌دهد.

الن هازلکورن^۳ (۲۰۰۸) در پژوهشی نشان می‌دهد که در حالی که رهبران آموزش عالی دغدغه تأثیر رتبه بندی را دارند، همچنین به شکل فزاینده‌ای پاسخگو و دارای واکنش نسبت به آن هستند. به علاوه سهام داران اصلی از رتبه بندی برای نفوذ در تصمیمات بهره می‌گیرند: دانشجویان از رتبه بندی برای کوتاه کردن لیست انتخاب‌های خود استفاده می‌کنند، و سایرین در مورد بودجه، حمایت مالی و استخدام کارمندان تصمیم می‌گیرند. رتبه بندی به عنوان سیاست ابزاری برای تحت الشعاع قرار دادن و تسریع سرعت اصلاح آموزش عالی استفاده می‌کند.

1. Leon Cremonini & et al
2. Leslie D. Gonzales , Anne _ Marie Nunez
3. Ellen Hazelkorn

تری نوکالا، آگنتا بلاد^۱ (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان استقلال سازمانی و آزادی آکادمیک در بافت نوردیک _ شباهت‌ها و تفاوت‌ها به تفسیر استقلال سازمانی و آزادی آکادمیک در کشورهای نوردیک با حمایت داده‌های تجربی که اخیراً جمع‌آوری شده است پرداختند. در این پژوهش دو سؤال مطرح شد: آیا چارچوب‌های استقلال دانشگاه‌های کشورهای نوردیک مانند تاریخ مشترک و بافت اجتماعی مشابه آنها متوازن است؟ آیا افزایش استقلال سازمانی در کشورهای نوردیک سهمی در کاهش یا بازتعریف آزادی آکادمیک دارد؟ به این نتیجه رسیدند که علی‌رغم تفاوت بین کشورهای نوردیک سطح استقلال سازمانی در این کشورها در مقایسه با هم‌تایان اروپائی خود با توجه به محدودیت‌های موجود در استقلال مالی بالاتر است. جی باو چنگ (۲۰۰۴) رئیس دانشگاه رن مین (دانشگاه برتر علوم اجتماعی) تأکید می‌کند که دانشگاه در کلاس جهانی باید ۳ فاکتور مهم استادان محقق، سخت‌افزارهای پیشرفته، محیط‌های آکادمیک آزاد را داشته باشد. همه این تعاریف به نوعی به مولفه‌های آلتباخ که شامل پژوهش متعادل، توافق دانشگاه‌ها برای همکاری جهت تولیدات پژوهشی خاص با ایجاد توازن بین پژوهش‌های کاربردی و پژوهش‌های پایه‌ای با دسترسی به امکانات آکادمیک و آزادی بدون محدودیت پژوهش علمی می‌باشد همسو هستند.

پژوهش متعادل پژوهشی است که از منابع دست اول و فرعی استفاده کند. به عنوان مثال زرد قرمز و آبی رنگ‌های اصلی هستند وقتی می‌خواهیم رنگ‌های دیگر را ایجاد کنیم که به عنوان رنگ‌های فرعی شناخته می‌شود این کار را با رنگ‌های اصلی انجام می‌دهیم مثلاً برای ایجاد رنگ فرعی سبز باید رنگ‌های اصلی زرد یا آبی را ترکیب می‌کنیم. منابع تحقیق هم همانطور هستند منابع اصلی مانند رنگ‌های اصلی هستند، منابعی که سایر اطلاعات از آنها اخذ می‌شود. منابع فرعی بر پایه‌ی ترکیبی از منابع اصلی قرار دارند (خلیلی کندرود، شفیع زاده، ۱۳۹۰) (اینوسنت آی. ای. کجا، ۱۹۹۹؛ آنتونیو پادیل ملندز و همکاران، ۲۰۱۲؛ کاتارین دی سفرا و همکاران، ۲۰۱۳).

آزادی آکادمیک را به معنای الویت در تحقیق و انتشار در یک حوزه خاص از پژوهش

1. Terhi Nokkala & Agneta Bladh

و آموزش بدون هیچ محدودیتی در یکی از حوزه‌های کارشناسی (آلتباخ، ۲۰۰۷) و یا حق دانشگاهیان برای بیان دیدگاهشان در هر نشست عمومی یا نوشتن در مورد هر موضوعی، حتی موضوعاتی که از یک کارشناس آکادمیک بعید است می‌دانند (همان منبع). برخی دیگر آزادی آکادمیک را آزادی یک استاد و دانشجو برای بحث و کند و کاو هرگونه مساله جنجالی اجتماعی، اقتصادی یا سیاسی بدون دخالت یا جریمه از سوی مقامات رسمی و گروه‌های سازماندهی شده و فراهم آوردن شرایط جامعه برای تولید، پرورش و تبادل ایده‌های نو معرفی نمودند (جرج رابینسون؛ اسمیت کالج، ۲۰۰۲). سایر محققین آزادی آکادمیک را آزادی اعضای هیات علمی در تدریس، ترویج و اشاعه دانش خود و آزادی در پژوهش و خدمات علمی و کارشناسی و تخصصی و حرفه‌ای بدون نیاز به جانبداری تعریف می‌کنند (فراستخواه ۱۳۸۲)، (کریمیان و همکاران، ۱۳۹۰)، (دهقانی و همکاران، ۱۳۹۰)، (سیمون مارگینسون، ۲۰۰۷)، (گرس اس. آکرلیند، ۲۰۰۷)، (فرانک بی. مک کلاس کی، ملانی ال. ونیته، ۲۰۱۲).

مدیریت انعطاف‌پذیر را توانایی تیم مدیریت برای اتخاذ تصمیمات مربوط به سرمایه‌گذاری از جمله زمانبندی و مقیاس بندی براساس شرایط موجود بازار برخلاف مفروضات و اهداف از پیش تعیین شده تعریف می‌کنند (دیکشنری تجارت)^۱، (مارتین پارکر، دیوید جری، ۲۰۱۳). منظور از امکانات کافی، ساختمان، تجهیزات، اقدامات، عملیات و مهارت‌هایی که با هدف خاص، کار را تسهیل می‌کند می‌باشد (دیکشنری وبستر)^۲، (لوئیس اسمیت و همکاران ۲۰۰۳؛ پاتریشیا مک لاگین، جولی فالکنر ۲۰۱۲؛ رابین فیبس و همکاران ۲۰۱۳؛ جاب تایووگادشین و همکاران ۲۰۱۵) و منظور از منابع مالی کافی بهره‌گیری از انواع منابع مالی که شامل منابع مالی سنتی از نوع دولتی، خصوصی و دریافت شهریه از دانشجویان یا خانواده‌های آنها و تلفیق این فاکتورها برای تامین هزینه‌های دانشگاه (آلتباخ ۲۰۰۷) و مقدار پولی که برای هدف خاصی استفاده می‌شود (دیکشنری وبستر)، (جان آندرسن و همکاران، ۲۰۱۲) می‌باشد. در یک جمع بندی و از دید متخصصین و نظریه پردازان مختلف، مولفه‌های دانشگاه در

1. Business dictionary
2. Webster dictionary

کلاس جهانی را شامل پژوهش متعادل با کثرت پژوهش (موهرمن)، رقابت جهانی (تعالی در کیفیت تدریس و پژوهش) (جانگ چئول شین، باربارا ام. کم)، آزادی آکادمیک با تمرکز بالا در استعداد (سالمی)، استخدام جهانی (در سرتاسر جهان) (موهرمن و همکاران)، ارزش‌گرایی در مورد انسان، رقابت جهانی در جذب اساتید و دانشجویان با استعداد (جانگ چئول شین، باربارا ام. کم)، مدیریت انعطاف‌پذیر با مدیریت مستقل و معروف (سالمی)، افزایش پیچیدگی، ماموریت جهانی، وظایف جدید برای اساتید (موهرمن و همکاران)، ساختار دانشگاه برای تدریس و تحقیق (جانگ چئول شین، باربارا ام. کم) و امکانات و منابع مالی کافی با منابع فراوان (سالمی)، سرمایه‌گذاری (بودجه متنوع)، روابط جدید با مدیریت (دولت و صنعت) (موهرمن و همکاران)، رقابت جهانی در جذب بودجه برای تعلیم و تربیت و پژوهش (جانگ چئول شین، باربارا ام. کم) می‌دانند. همانطور که در یک نگاه اجمالی نیز مشاهده می‌شود مولفه‌های مطرح شده توسط محققین با یگدیگر همپوشانی بسیاری دارند و جامعترین نگاه را می‌توان مولفه‌های مطرح شده توسط آلتباخ (۲۰۰۹) معرفی نمود. بنابراین مولفه‌های آلتباخ در این پژوهش راهنمای تحقیق قرار گرفته است که توصیف از هر یک از مؤلفه‌ها، در عبارات ذیل آمده اند و در شکل شماره ۱ ترسیم شده است.

مولفه مدیریت انعطاف‌پذیر: تفویض اختیار، مدیریت مشارکتی، مدیریت استراتژیک،

نوآوری و مدیریت دانش

مولفه پژوهش متعادل: کیفیت پژوهش، کمیت پژوهش، تجارت و بازار، روحیه مشارکت

جویی.

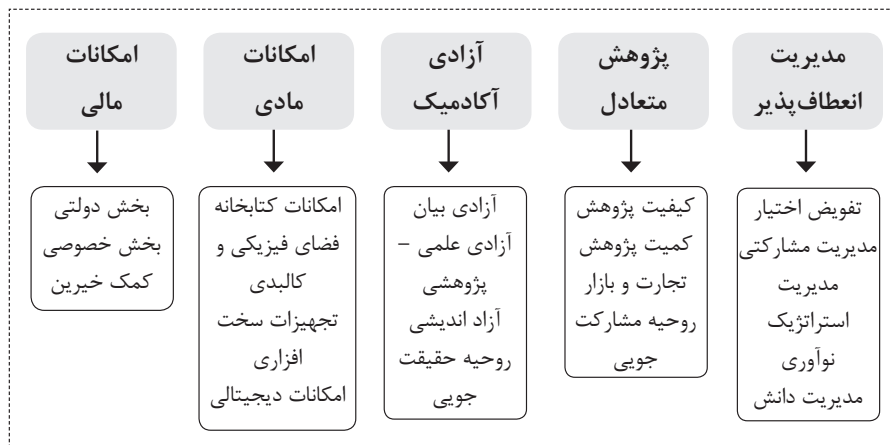
مولفه آزادی آکادمیک: آزادی بیان، آزادی علمی-پژوهشی، آزاد اندیشی و روحیه حقیقت

جویی.

مولفه امکانات مادی: امکانات کتابخانه، فضای فیزیکی و کالبدی، تجهیزات سخت افزاری،

امکانات دیجیتال.

مولفه امکانات مالی: بخش دولتی، بخش خصوصی، شهریه، کمک خیرین.

▲ شکل شماره ۱: مدل مفهومی دانشگاه در کلاس جهانی

سؤال اصلی

به چه میزان دانشگاه علامه طباطبائی با مولفه‌های دانشگاه در کلاس جهانی همگرایی دارد؟

سوالات پژوهش

۱. به چه میزان دانشگاه علامه طباطبائی دارای مدیریت انعطاف‌پذیر است؟
۲. به چه میزان در دانشگاه علامه طباطبائی سیاست پژوهش متعادل دنبال می‌شود؟
۳. به چه میزان دانشگاه علامه طباطبائی دارای آزادی آکادمیک است؟
۴. به چه میزان دانشگاه علامه طباطبائی دارای امکانات مادی مناسب است؟
۵. به چه میزان دانشگاه علامه طباطبائی دارای امکانات مالی مناسب است؟
۶. آیا تفاوت معناداری بین نگرش اعضای هیات علمی دانشگاه علامه طباطبائی در خصوص میزان همگرایی آن دانشگاه با مولفه‌های دانشگاه در کلاس جهانی از منظر جنس، سابقه کار، سابقه مدیریت در دانشگاه و رشته تحصیلی وجود دارد؟

روش

طرح این پژوهش کمی و روش آن توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش، اساتید حاضر در پردیس مرکزی (دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم سیاسی و دانشکده مدیریت) دانشگاه علامه طباطبایی در سال ۹۴-۱۳۹۳ می‌باشد. جامعه آماری ما ۱۹۸ نفر از اساتید پردیس مرکزی دانشگاه می‌باشند و حجم نمونه طبق جدول مورگان ۱۲۷ نفر بوده که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با تخصیص مناسب برآورد شده است. به منظور محاسبه پایایی این ابزار از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب (۰/۸۷) نشان دهنده پایایی مناسب آن می‌باشد. و برای سنجش روایی آن نیز از روایی صوری استفاده شد و جهت این امر سؤالات پرسشنامه به چند تن از اساتید گروه برنامه‌ریزی آموزشی برای داوری ارائه گردید و مورد تأیید آنان قرار گرفت. و همچنین برای تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری t تک نمونه‌ای و تحلیل واریانس یک طرفه آنها استفاده کرده‌ایم.

ابزار پژوهش

به منظور بررسی مفهوم دانشگاه در کلاس جهانی از پرسشنامه محقق ساخته بر اساس مولفه‌های آلتباخ (۲۰۰۹) که شامل:

- ۱- مدیریت انعطاف‌پذیر؛
- ۲- پژوهش متعادل؛
- ۳- آزادی آکادمیک؛
- ۴- امکانات مادی؛
- ۵- امکانات مالی می‌باشد استفاده شد.

یافته‌ها

▼ جدول ۱: آمار توصیفی مولفه‌های دانشگاه در کلاس جهانی

انحراف معیار	میانگین	مولفه‌های دانشگاه در کلاس جهانی
۵,۳۳	۳۱,۴۳	مدیریت انعطاف‌پذیر
۶,۲۳	۲۷,۱۰	پژوهش متعالی
۷,۹۷	۲۵,۸۸	آزادی آکادمیک
۴,۱۸	۱۹,۵۸	امکانات مادی
۲,۲۵	۹,۲۰	امکانات مالی

در جدول یک میانگین و انحراف معیار هر یک از مولفه‌های مدیریت انعطاف‌پذیر به ترتیب ۳۱,۴۳ و ۵,۳۳، مولفه پژوهش متعادل ۲۷,۱۰ و ۶,۲۳، مؤلفه آزادی آکادمیک ۲۵,۸۸ و ۷,۲۳، مؤلفه امکانات مادی ۱۹,۵۸ و ۴,۱۸ و مؤلفه امکانات مالی ۹,۲۰ و ۲,۲۵ می‌باشد و برای تحلیل سولات پژوهش از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده کرده‌ایم. دلیل استفاده از این آزمون آماری به این خاطر است که محقق قصد دارد نمرات میانگین مشاهده شده در هر یک از مولفه‌ها را با میانگین مورد انتظار یا متوسط مورد مقایسه قرار دهد.

چون در این پژوهش میانگین جامعه مشخص نیست محقق میانگین هر یک از سولات را برابر ۳ در نظر گرفته است. علت این کار این است که نمره ۳ در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای نمره متوسط پاسخ دهندگان می‌باشد چون در این پژوهش نمرات چندین سؤال جمع شده و مجموع آنها یک مؤلفه را تشکیل می‌دهد نمره متوسط هر مؤلفه برابر با حاصل ضرب ۳ در تعداد سؤالات است.

جدول ۲ نتیجه آزمون تی وابسته را نشان داده شده است. با توجه به این جدول مشخص است که میانگین هر ۵ مؤلفه از میانگین مورد انتظار بالاتر است ولی این تفاوت میانگین برای مؤلفه امکانات مالی معنا دار نیست. اما برای چهار مؤلفه مدیریت انعطاف‌پذیر، پژوهش متعادل، آزادی آکادمیک، امکانات مادی به طور معنا دار از میانگین مورد انتظار تفاوت دارد

یعنی اعضای هیئت علمی دانشگاه مولفه‌های مدیریت انعطاف‌پذیر، پژوهش متعادل، آزادی آکادمیک، امکانات مادی را در دانشگاه علامه بالاتر از متوسط ارزیابی کرده اند اما متوسط بود.

▼ جدول ۲: آزمون تی وابسته برای مقایسه مولفه‌های دانشگاه در کلاس جهانی

۲۴ = Test Value						مولفه‌ها
Confidence %۹۵ Interval of the Difference		اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	T	
Upper	Lower					
۸,۵۵۱۴	۳۱/۶	۴۳/۷	۰۰۰/۰	۸۹	۲۱۰/۱۳	مدیریت انعطاف‌پذیر
۴,۴۰۶۳	۷۹/۱	۱۰/۳	۰۰۰/۰	۸۹	۷۱۵/۴	پژوهش متعالی
۶,۵۵۹۹	۲۱/۳	۸۸/۴	۰۰۰/۰	۸۹	۸۱۳/۵	آزادی آکادمیک
۲,۴۶۶۳	۷۱۱۵.	۵۸/۱	۰۰۱/۰	۸۹	۵۹۸/۳	امکانات مادی
۶۷۳۳.	۲۷۳۳.-	۲۰/۰	۴۰۳/۰	۸۹	۸۴۰/۰	امکانات مالی

جدول ۳- ناپرامتریک کروسکال والیس

متغیرها	آزمون	مدیریت منعطف	پژوهش متعادل	آزادی آکادمیک	امکانات مادی	امکانات مالی
جنس	خی دو	۱۴۶.	۵۶۰.	۰۲۲.	۰۰۷.	۹۶۲.
	درجه آزادی	۱	۱	۱	۱	۱
	سطح معناداری	۷۰۲.	۴۵۴.	۸۸۱.	۹۳۴.	۳۲۷.
سابقه کار	خی دو	۲,۹۳۰	۲,۹۶۴	۳,۴۲۰	۸,۸۶۱	۵,۹۹۳
	درجه آزادی	۳	۳	۳	۳	۳
	سطح معناداری	۴۰۲.	۳۹۷.	۳۳۱.	۰۳۱.	۱۱۲.

متغیرها	آزمون	مدیریت منعطف	پژوهش متعادل	آزادی آکادمیک	امکانات مادی	امکانات مالی
سابقه مدیریت	خی دو	۲,۲۶۵	۲,۳۵۲	۱,۰۴۸	۲,۳۹۹	۲,۸۷۱
	درجه آزادی	۳	۳	۳	۳	۳
	سطح معناداری	۵۱۹.	۵۰۳.	۷۹۰.	۴۹۴.	۴۱۲.
رشته	خی دو	۳,۰۰۲	۳,۱۸۱	۵,۷۷۹	۹۱۹.	۶,۲۲۸
	درجه آزادی	۶	۶	۶	۶	۶
	سطح معناداری	۸۰۹.	۷۸۶.	۴۴۸.	۹۸۹.	۳۹۸.

برای بررسی سؤال آخر از آزمون ناپرامتریک کروسکال والیس استفاده شده، دلیل استفاده از این آزمون به جای آزمون پارامتریک تحلیل واریانس (آنوا) به خاطر برابر نبودن تعداد افراد گروه‌ها است. برای مثال تعداد اعضای هیئت علمی با مرتبه علمی استاد یار بسیار بیشتر از دانشیار و مربی بوده است. نتیجه آزمون آماری برای بررسی این سؤال در جدول ۳ نشان داده شده است

همانطور که در این جدول مشخص است اندازه آزمون خی دو برای هیچ یک از مولفه‌های مدیریت انعطاف‌پذیر، پژوهش متعادل، آزادی آکادمیک، امکانات مادی، امکانات مالی معنی دار نیست. این نتیجه دال بر این است که هیچ ارتباطی بین جنس، سابقه مدیریت، سابقه حضور در دانشگاه و رشته تحصیلی با مولفه‌های دانشگاه در کلاس جهانی ذکر شده وجود ندارد. البته رابطه بین سابقه کار با امکانات مادی معنا دار است به این معناست که به اعتقاد اساتید دانشگاه این رابطه را به صورت متوسط ارزیابی می‌کنند.

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تفاوت میانگین برای مدیریت انعطاف‌پذیر و پژوهش متعادل، آزادی آکادمیک و امکانات مادی معنادار است و می‌توان بیان نمود که دانشگاه علامه طباطبایی دارای مدیریت انعطاف‌پذیر، پژوهش متعادل، آزادی آکادمیک و امکانات مادی متوسط می‌باشد. نتایج این تحقیق اگرچه در بعد آزادی آکادمیک با نتایج تحقیقات رمانیا

(۱۹۹۲) و کاران (۲۰۰۷) هماهنگ و همسو و با نتایج پژوهش کجوری (۱۳۹۰) ناهماهنگ و ناهمسو است که می‌تواند متاثر از اجرای تحقیق در دوره‌های مختلف مدیریتی باشد اما یک نکته را می‌توان در تفسیر این نتایج عنوان نمود و آن اینکه شیب حرکت دانشگاه‌های ایرانی به حرکت در مسیر دانشگاه در کلاس جهانی است. اقداماتی که در طول یکی دو سال اخیر در دانشگاه علامه طباطبائی صورت گرفته می‌تواند تایید کننده این ادعا باشد. از جمله این اقدامات تاسیس مرکز همکاریهای بین‌المللی، حمایت از فرصت‌های مطالعاتی، برگزاری همایش‌های بین‌المللی، برنامه‌ریزی برای مشارکت بخش‌های مختلف در اداره دانشگاه و پر رنگ شدن جایگاه گروه‌های آموزشی در تصمیم‌گیریها و تصمیم‌سازی‌ها و تهیای مشوق‌های مختلف برای اجرای تحقیقات بنیادی و کاربردی را می‌توان نام برد. نتایج حاصل از آزمون تک نمونه‌ای که برای این سؤال استفاده شد نشان می‌دهد که تفاوت میانگین برای امکانات مالی معنادار نیست و دانشگاه دارای امکانات مالی نمی‌باشد. این نتایج با نتایج تحقیقات پرز و فرناندو (۲۰۱۱) و هانام و همکاران (۲۰۱۴) هماهنگ و همسو نمی‌باشد.

همچنین نتایج حاصل از آزمون ناپرامتریک کروسکال والیس که برای این سؤال استفاده شده است نشان می‌دهد که هیچ ارتباطی بین جنس، سابقه مدیریت، سابقه حضور در دانشگاه و رشته تحصیلی با مولفه‌های دانشگاه در کلاس جهانی ذکر شده وجود ندارد. البته رابطه بین سابقه کار با امکانات مادی معنا دار است به این معناست که به اعتقاد اساتید دانشگاه این رابطه را به صورت متوسط ارزیابی می‌کنند.

از ویژگی‌های دانشگاه‌ها در جهان صنعتی پیشرفته رقابتی شدن آن است. امروزه دانشگاه با حضور خود در بطن و متن محیط و با جذب محیط به سوی خود و جاری سازی آن در درون خویش مصداق بارز سیستم باز است. به عبارتی دانشگاه‌ها به مانند حلقه واسطی عمل می‌نمایند که با دریافت نیازهای دنیای اقتصادی، سیاسی و اجتماعی، نیروی انسانی مورد نیاز را تربیت و آماده برای ارائه خدمت می‌نمایند. بدیهی است چنانچه دانشگاه‌ها و به طور کلی نهاد آموزش عالی در این فرایند شناخت دقیقی از این نیازها داشته باشند و بتوانند درون دادهای خود را که شامل منابع انسانی، مادی و مالی می‌شود بدرستی هدایت نمایند، می‌توانند نقشی بنیادی در اجتماع ایفا نمایند که نیازمند ارتباطی مستمر و تنگاتنگ با

محیط اجتماع دارد. این ارتباط با عناصر انسانی دانشگاه صورت گرفته و میسر می‌شود. در این رقابت نقش این عناصر انسانی در کیفیت مدیریت و کیفیت تولید اطلاعات اساسی است. رقابتی بودن دانشگاه به کیفیت استادان، کارکنان، دانشجویان و کیفیت مدیریت دانشگاه و میزان و چگونگی اطلاعات تولید شده بستگی دارد. از دیگر ویژگی‌های دانشگاه در جهان امروز بین‌المللی بودن آنهاست به معنای آنکه رقابت در دانشگاه‌ها و در میان آنها تنها در عرصه ملی پدیدار نمی‌شود، بلکه بعد منطقه‌ای و جهانی نیز پیدا می‌کند، یعنی دانشگاه بین‌المللی می‌شود. حضور دانشگاه در عرصه بین‌المللی حضوری علمی، تحقیقاتی و اقتصادی است. سیاست بین‌المللی کردن دانشگاه‌ها هم اینک سخن متداول مدیران ارشد دانشگاه‌های صنعتی پیشرفته است (یمینی دوزی سرخایی، ۱۳۸۲). اساساً روند رشد دانشگاه‌ها و علم به گونه‌ای پیش رفته است که نمی‌توان بخشی نگرانه به دور علم و دانشگاه حصار علمی کشید. امروزه علم بین‌المللی شده است، هر چند که همچون دیروز، قدرتهای بزرگ به شدت مراقب انحصاری ماندن بخش‌های حساس و تاثیرگذاری آن هستند.

منابع

- بازرگان، عباس؛ خاتمی، داود، (۱۳۷۷)، آغازی بر ارزیابی کیفیت آموزش عالی در ایران: چالش‌ها و چشم اندازه‌ها، پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۱۵ و ۱۶.
- فراستخواه، مقصود، (۱۳۸۲)، آزادی علمی، مجله مجلس و راهبرد، شماره ۴۱.
- فراستخواه، مقصود؛ بازرگان، عباس؛ قاضی طباطبایی، محمود، (۱۳۸۶)، پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۴۴.
- کریمیان، زهرا؛ کجوری، جواد؛ لطفی، فرهاد؛ امینی، میترا، (۱۳۹۰)، مدیریت دانشگاهی و پاسخگویی؛ ضرورت استقلال و آزادی علمی از دیدگاه اعضای هیات علمی، مجله آموزش در علوم پزشکی.
- نادری، ابوالقاسم؛ اسماعیل نیا، ندا؛ (۱۳۹۰)، بین‌المللی شدن آموزش عالی و ارتقای کیفیت دانشگاهی. یمنی دوزی سرخابی محمد، (۱۳۸۲) برنامه‌ریزی توسعه دانشگاهی نظریه‌ها و تجربه‌ها، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- Altbach .G. Philip,(2004), The Costs and Benefits of World-Class Universities.
- Altbach .G. Philip,(2007), Peripheries and centre: Research Universities in Developing countries, higher education management and policy volume 19, No.2.
- Altbach, P. G. (2009), Peripheries and centers: Research universities
- Altbach, P., & J. Salmi, J. (Eds), (2011), the road to academic excellence: The making of world-class research universities, Washington DC: World Bank.
- Fernandez-Zubieta, Ana; Perez, Elena,(2011), European University funding and financial autonomy.
- Hanum Amran, Faraday; Kamal Abdul Rahman, Ibrahim,(2014), Funding trends of research Universities in Malaysia, Procardia- Social and Behavioral Sciences ,126-134.

In developing countries. *Asia Pacific Education Review*, 10(1) (this issue).
doi:10.1007/s12564-009-9000-9.

Jung Cheol Shin,(2009), New challenges for higher education: global and Asia-Pacific perspectives.

Karran, Terence, (2007), *Academic Freedom in Europe; A Preliminary Comparative Analysis*.

Leon Cremonini; Don F. Westerheijden; Paul Benne worth & Hugh Dauncey, (2014), *international association of universities 0952- 8733/4*.

Leslie D. Gonzales; Anne-Marie Nunez, (2014), *The Ranking Regime and the Production of knowledge: implications for Academia, education policy analysis archives vol, 22 No.31*.

Nian Cai Liu; Qi Wang & Ying Chang (Ebs.),(2011).

Nokkala, Terhi; Agneta, Bladh,(2014), *institutional autonomy and academic freedom in the Nordic context _ similarities and difference, lternationl association of universities 0952-8733/4*.

Romania, Sinaia, (1992), *Academic Freedom and Universito Autonomy*.

Salmi Jamil,(2013),*Daving to Soar: Astrategy for developing World-Class Universities in Chile*.

Salmi, Jamil,(2009), *The Challenge of Establishing Word-Class Universities, The International Bank for Recants traction and development, The world Bank*.